

Nr 98

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny organisation av läkemedelsförsörjningen m. m. och Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till socialstyrelsen jämte motioner.

(3:e avd.)

Propositionerna

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 (bilaga 7, punkten E 15) beräknat medel för kostnader för statlig läkemedelskontroll har Kungl. Maj:t i propositionen nr 74 under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 13 mars 1970 föreslagit riksdagen, såvitt nu är i fråga, att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för en omorganisation av apoteksväsendet och för dess verksamhet som angetts i statsrådsprotokollet,
2. bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna den mellan staten och apotekarsocieteten träffade överenskommelsen om formerna för avlösning av nuvarande apotekssystem,
3. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att såsom likvid för vissa förvärv från apotekarsocieteten till denna utge en revers på 7 500 000 kr.,
4. bemyndiga Kungl. Maj:t att använda 30 000 000 kr. ur fonden för reglering av läkemedelsprisen m. m. för aktieteckning i apoteksbolaget,
5. godkänna de riktlinjer för organisationen m. m. av den statliga läkemedelskontrollen som framgår av statsrådsprotokollet,
6. besluta att inom socialstyrelsen skall den 1 januari 1971 inrättas en läkemedelsavdelning med ett därtill anslutet läkemedelslaboratorium,
7. besluta att statens farmaceutiska laboratorium samt Svenska farmakopékommittén skall upphöra vid utgången av år 1970,
8. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid socialstyrelsen inrätta tjänster på löneplan C i enlighet med vad som föreslagits i statsrådsprotokollet,
9. till Statens farmaceutiska laboratorium för budgetåret 1970/71 på driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 015 000 kr.,
10. till Svenska farmakopékommittén m. m. för budgetåret 1970/71 på driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 225 000 kr.,

11. till statlig läkemedelskontroll för budgetåret 1970/71 på driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 200 000 kr.

I propositionen läggs fram förslag om en ny organisation av apoteksväsendet. Staten skall överta upphandling och distribution av läkemedel genom ett nyinrättat apoteksbolag. I detta skall staten ha 2/3 av aktierna och en av apotekarsocieteten grundad stiftelse 1/3. För statens aktieteckning erfordras 30 milj. kr., som finansieras genom en befintlig läkemedelsfond, den s. k. regleringsfonden. Det nuvarande privilegiesystemet beträffande apotek skall upphöra.

Enligt överenskommelse mellan staten och apotekarsocieteten skall staten också överta den industriella produktion av läkemedel som under namnet ACO bedrivs inom apoteksväsendet. ACO-verksamheten skall samlas inom ett särskilt bolag, vilket övergångsvis skall vara dotterföretag till apoteksbolaget under två år.

Förslag läggs fram om åtgärder som syftar till att underbygga en aktiv prispolitik.

Vidare föreslås en ökad satsning på en av producentintressen obunden läkemedelsinformation.

I propositionen läggs också fram förslag om en omorganisation och en avsevärd förstärkning av läkemedelskontrollen. Nu befintliga enheter sammanförs till en läkemedelsavdelning inom socialstyrelsen samtidigt som en utbyggnad sker. En omlokalisering till Uppsala föreslås.

Reformen föreslås genomförd den 1 januari 1971.

Kungl. Maj:t har i propositionen nr 1 (bilaga 7, punkten E 1, s. 48—54 i utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 2 januari 1970) föreslagit riksdagen att till Socialstyrelsen för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 35 100 000 kr.

Andra lagutskottet behandlar i sitt utlåtande nr 37 propositionen nr 74 i vad avser författningsförslagen.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat följande i anledning av propositionen nr 74 väckta motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 1089 av herr Bohman m. fl. och II: 1281 av herr Magnusson i Borås m. fl. vari hemställts att riksdagen måtte

1. beträffande Kungl. Maj:ts hemställan under 1 med ändring av de allmänna riktlinjer för en omorganisation av apoteksväsendet och för dess verksamhet som departementschefen angivit besluta

a. att avtalet mellan staten och apoteksbolaget får en sådan formulering att det klart framgår att apoteksbolaget endast skall syssla med detaljdistribution av läkemedel,

b. att i enlighet med vad i motionerna anföres en klar gränsdragning göres mellan å ena sidan statens kontrollerande verksamhet beträffande läkemedelsförsörjningen och å andra sidan detaljdistributionen,

c. att all priskontroll av läkemedel förbehålles socialstyrelsen,

d. att den statliga informationsverksamheten beträffande läkemedel koncentreras till socialstyrelsen,

e. att Vitrums droghandelsrörelse efter en övergångstid skiljes från apoteksbolaget,

f. att uttala, att i enlighet med vad i motionerna anföres en sortimentsorienterad distribution av nu använda modell bör bibehållas,

2. beträffande Kungl. Maj:ts hemställan under 5 med ändring av de riktlinjer för organisation m. m. av den statliga läkemedelskontrollen som av departementschefen föreslagits besluta om inrättande av en kontrollorganisation med självständig chef enligt den modell som socialstyrelsen förordat i sin utredning »Läkemedelskontrollens organisation»,

3. beträffande Kungl. Maj:ts hemställan under 6 besluta att inom socialstyrelsen den 1 januari 1971 inrättas en läkemedelsavdelning,

4. beträffande Kungl. Maj:ts hemställan under 8 bemyndiga Kungl. Maj:t att vid socialstyrelsen inrätta tjänster på löneplan C i enlighet med vad i det föregående föreslagits,

5. beträffande Kungl. Maj:ts hemställan under 11 i enlighet med vad i motionerna anföres till statlig läkemedelskontroll för budgetåret 1970/71 på driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 200 000 kr.,

dels de likalydande motionerna I: 1090 av fröken Mattson och II: 1277 av fru Gradin och herr Zachrisson vari hemställts att riksdagen till Kungl. Maj:t uttalar sig mot en omlokalisering av läkemedelskontrollorganisationen från Stockholm till Uppsala,

dels de likalydande motionerna I: 1091 av herr Johan Olsson och fru Elvy Olsson och II: 1278 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 74 måtte

1. godkänna vad i motionerna anförts angående garantier för glesbygdernas läkemedelsförsörjning,

2. besluta att de i propositionen föreslagna sju läkemedelsförsörjningsregionerna indelas i serviceområden med ett särskilt serviceapotek i varje område, samt

3. uttala sig för en skyndsam utbyggnad av sjukhusapoteken,

dels de likalydande motionerna I: 1092 av herr Karl Pettersson m. fl. och II: 1279 av herr Hovhammar m. fl. vari hemställts att riksdagen vid behandling av proposition nr 74 måtte uttala

1. att ACO:s och Vitrum's produktionsenheter helt skiljes ifrån apoteksbolaget,
2. att läkemedelsinformationen åvilar socialstyrelsen,
3. att den allmänna läkemedelskontrollen även i fortsättningen åvilar socialstyrelsen,
4. att ansvaret för priskontrollen åvilar socialstyrelsen,
5. att utgående registrerings- och årsavgifter beräknas så att kostnaderna täckes,

dels de likalydande motionerna I: 1093 av herr Stefanson m. fl. och II: 1282 av fru Nettelbrandt m. fl. vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa

1. att hela Vitrum samt ACO-bolaget erhåller en från apoteksbolaget fristående ställning redan från apoteksbolagets start den 1 januari 1971,
2. att socialstyrelsens läkemedelsnämnd dels ges rätt att på eget initiativ pröva och fastställa skäligt pris på läkemedel i de fall nämnden så finner lämpligt, dels åläggs att efter anmälan pröva skäligheten i ett pris varom apoteksbolaget och läkemedlets producent är överens,
3. att statens läkemedelskontroll ej inordnas under socialstyrelsen utan ges en självständig ställning, i huvudsak på det sätt socialstyrelsen själv i en utredning föreslagit,

dels de likalydande motionerna I: 1094 av herr Wallmark och II: 1280 av fru Kristensson och fru Eriksson i Stockholm vari hemställts att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag att förlägga den nya kontrollorganisationen för läkemedel till Uppsala,

dels motionen II: 1276 av fru Berglund m. fl. vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär prövning av förutsättningarna att eliminera eller minska fraktkostnaderna på medicin.

Vidare har utskottet behandlat följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 652 av fru Florén-Winther och II: 742 av herr Carlshamre vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att en tjänst som barnpsykolog inrättas vid socialstyrelsen,

dels de likalydande motionerna I: 701 av herr Wikström m. fl. och II: 802 av herr Romanus m. fl. vari hemställts att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1970/71 till Föreningen Adoptionscentrum anvisa ett anslag av 45 000 kr.

Utskottets yttrande

Statens ansvarsövertagande

Under år 1969 förbrukades i Sverige läkemedel till ett värde av drygt en miljard kronor. Närmare två tredjedelar av de försålda läkemedlen betalas av samhället genom sjukförsäkringen och sjukhusen. Samhället svarar samtidigt för praktiskt taget all sjukhusvård och huvudparten av den öppna sjukvården. Att samhället därför övertar det direkta inflytandet över och ansvaret för läkemedelsförsörjningen genom apoteken är mot denna bakgrund ett naturligt steg.

Försäljning av läkemedel till konsument är nu i princip förbehållen apoteken, som innehas med s. k. personligt privilegium av apotekare som utnämnts av Kungl. Maj:t. Samtliga apoteksinnehavare i riket är samman slutna i apotekarsocieteten. Det nu framlagda förslaget innebär att en *statens ensamrätt* att driva detaljhandel med läkemedel slås fast i lag. Häremot har inte ställts något annat yrkande.

Statens ensamrätt att sälja läkemedel till annan än tillverkare för dennes rörelse eller till återförsäljare avses överlåtas på ett för ändamålet bildat *apoteksbolag*. Bolaget, i vilket staten skall äga majoritet, avses bildas av staten och en av apotekarsocieteten grundad stiftelse. Bolaget skall ledas av en styrelse med sju ledamöter, vilken bör ges möjligheter att bereda plats både för representanter för apotekarsocietetens stiftelse och för de intressen som i övrigt bör vara företrädade. Utskottet anser som departementschefen det angeläget att sjukvårdshuvudmännen blir företrädade i styrelsen.

Riksdagen föreslås vidare bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna en mellan staten och apotekarsocieteten träffad överenskommelse om *formerna för avlösning av nuvarande apotekssystem*.

Inte heller på dessa principiella punkter har något yrkande ställts mot Kungl. Maj:ts förslag. Bortsett från vad som anförts i motionerna I: 1089 och II: 1281 om att egentliga motiv saknas för att ersätta det nuvarande apoteksväsendet med ett statligt dominerat apoteksbolag kan sålunda konstateras att några direkta meningsmotsättningar inte yppats beträffande ansvarsövertagandet. Utskottet har noterat att även berörda personalorganisationer ställt sig bakom förslaget.

Utskottet konstaterar sålunda att konkreta invändningar inte rests mot *principförslaget* att staten övertar upphandling och distribution av läkemedel genom ett nyinrättat apoteksbolag och ansluter sig till förslaget i denna del.

Apoteksbolagets verksamhet

Bolagets verksamhet avses *reglerad* genom ett avtal mellan staten och bolaget. Kungl. Maj:ts möjlighet att bestämma av vem och på vilka villkor detaljhandel med läkemedel får drivas återförs till en i den föreslagna lag-

stiftningen intagen fullmakt. Denna fullmakt ger även Kungl. Maj:t möjlighet att meddela bestämmelser om den övriga detaljhandel med läkemedel som förekommer i statlig regi, t. ex. genom militärapoteket och statens bakteriologiska laboratorium. Bolaget har givetvis att i övrigt rätta sig efter vad som föreskrivs i lag och författning eller eljest, t. ex. genom föreskrifter utfärdade av socialstyrelsen. Som angetts får verksamheten närmare utformas av bolaget där delägarskap och styrelserepresentation får garantera att berörda intressen beaktas.

Enligt överenskommelsen mellan staten och apotekarsocieteten skall apoteksväsendets under namnet ACO bedrivna industriella *produktion av läkemedel* övertas av staten och under en övergångstid om två år drivas inom ett särskilt dotterbolag till apoteksbolaget. Det statligt dominerade läkemedelsföretaget Vitrum driver både tillverkning av och *partihandel* med läkemedel. Även detta bolag avses drivas som ett dotterbolag till apoteksbolaget under motsvarande övergångstid. Vitrums droghandelsdel avses fungera som en inköpsavdelning för apoteksbolaget och samtidigt utgöra dess apparat för intern varudistribution. Den läkemedelstillverkning som sker vid de nämnda och övriga statligt dominerade företag tillgodoser mellan 20—25 % av landets nuvarande läkemedelskonsumtion.

I motionerna I: 1092 och II: 1279 samt I: 1093 och II: 1282 förs fram yrkanden av innebörd att ACO-bolaget och Vitrum redan från början görs fristående utan en föreslagen *övergångstid* om två år.

Enligt förslaget i propositionen skall en omställning planeras så att ACO-bolaget och Vitrums tillverkningsdel helt kan skiljas från apoteksbolaget vid utgången av år 1972. Chefen för industridepartementet har tillkallat en delegation för att samordna den statliga läkemedelsproduktionen med tillhörande aktiviteter. Enighet råder i och för sig om att det från principiella synpunkter är av vikt att skilja mellan tillverkningssidan och apoteksbolaget. Utskottet har för sin del övertygats av anförda praktiska skäl om lämpligheten att låta bolagens tillverkning under angiven övergångstid drivas i föreslagen form.

De nämnda motionsyrkandena, som utgått från farhågor beträffande konkurrenssituationen under övergångstiden, anknyter även till bedömningar om *droghandelns ställning* som i motionerna I: 1089 och II: 1281 lett till förslag att även Vitrums droghandelsdel efter en övergångstid skiljs från apoteksbolaget. I motionerna föreslås vidare ett uttalande att en sortimentsorienterad distribution av nu använd modell bör bibehållas. Yrkandet att droghandelsdelen från början skiljs från apoteksbolaget förs fram i motionerna I: 1093 och II: 1282.

Omkring 40 % av de sålda läkemedlen värdemässigt sett distribueras nu med ensamrätt av ett enda företag — enkanaldistribution — medan återstoden tillhandahålls genom droghandlare som uppträder som sortimentsgrosshandlare — flerkanaldistribution. Läkemedelsförsörjningsutredningen

hade att överväga om inte droghandeln borde monopoliseras. Utredningen fann att en konsekvent övergång till enkanaldistribution borde prövas framför ett statsmonopol.

Förslaget i propositionen ansluter till utredningens uppfattning. Ingen ändring föreslås i fråga om att varje producent av godkänt läkemedel skall ha oinskränkt rätt att få sina produkter sålda av apoteken. Läkarnas fria förskrivningsrätt bibehålls. Skillnaden kommer att ligga i att de skilda köparna ersätts av apoteksbolaget som enda kund. Vitrums droghandel skall fungera som inköps- och distributionsavdelning, vars organisatoriska ställning av dotterbolag eller avdelning i apoteksbolaget skall prövas efter en övergångstid. Förslaget i propositionen lägger i apoteksbolagets hand att i det enskilda fallet förhandla om inköp med intern distribution eller med distribution genom ett fristående droghandelsföretag. Avgörande skall vara att snabbt, tillförlitligt och billigt få fram varorna till apoteken.

Enligt utskottets mening bör de i propositionen förordade riktlinjerna för valet av distributionsväg tillämpas. Det förhållandet att en integration mellan inköpsledet och den interna distributionen får en partihandelsliknande karaktär kan inte leda till andra bedömningar. Som departementschefen anført innebär detta självfallet inte att någon åtskillnad skall göras mellan olika grosshandelsföretag och producenter enbart på grund av ägandeförhållanden.

Farmaceutiska specialiteter får med vissa undantag inte försäljas utan att vara registrerade hos socialstyrelsen. En av förutsättningarna därför är och föreslås fortfarande vara att *priset* är skäligt. Registreringsfrågan avgörs i socialstyrelsens namn av läkemedelsnämnden.

Förslaget i propositionen innebär den ändring i hittills gällande förhållanden att läkemedelsnämnden skall anse producentens försäljningspris som skäligt om det fixerats i en överenskommelse mellan apoteksbolaget och producenten och inte särskilda skäl talar för annat. Förhandlingar i prisfrågan avses bli det normala. Priset för produkter som framställs av företag där apoteksbolaget har ett dominerande inflytande — ACO och Vitrum under övergångstiden — bör dock prövas av läkemedelsnämnden.

Apoteksbolagets ensamrätt förändrar konkurrenssituationen så att även möjligheterna att slopa prisprövningen diskuterats. Detta har avvisats med hänsyn till riskerna att bolaget då får spela en passiv roll utan att kunna föra en avsedd aktiv prispolitik. Å andra sidan har farhågor för att denna aktiva prispolitik skulle få återverkningar på den svenska läkemedelsindustrins framtida konkurrenskraft lagts till grund för förslag i motionerna I: 1089 och II: 1281 samt I: 1092 och II: 1279 om att pris kontrollen fortfarande förbehålls socialstyrelsen samt i motionerna I: 1093 och II: 1282 om att läkemedelsnämnden skall vara skyldig att på anmälan från tredje part pröva priset samt ha rätt till prisprövning även om överenskommelse föreligger.

Enighet råder om det fortsatta behovet av en prövning av läkemedelspriserna. Motionsförslagen utgår från uppfattningen att apoteksbolaget genom sin monopolställning i sina förhandlingar inte på samma sätt som socialstyrelsen i sin prövning beaktar läkemedelsindustrins behov av att i sina kalkylnormer ta in kostnader för bl. a. forskning, produktutveckling och internationell marknadsföring. Utskottet ansluter sig till meningen att en mer aktiv priskonkurrens med läkemedel bör främjas och anser att förslaget i propositionen verkar i sådan riktning. Apoteksbolagets intresse att även på lång sikt främja en god läkemedelsförsörjning — vare en inhemsk industri har sin givna plats — torde medföra för samhället som helhet godtagbara avvägningar. Motionerna avstyrks i denna del.

Även om den i propositionen förordade proceduren i prisfrågor kännetecknas av regelmässigt förekommande förhandlingar mellan apoteksbolaget och producenterna, kan, som departementschefen anför, särskilda skäl tala för en socialstyrelsens sakprövning av även ett avtalat pris — vare sig prövningen sker på eget initiativ eller aktualiseras genom en anmälan. Syftet med motionerna I: 1093 och II: 1282 i denna del kan därför anses i huvudsak tillgodosett.

Utskottet har ingen erinran mot vad departementschefen i övrigt anfört om prissättningen på läkemedel.

Läkemedelsutredningen har lämnat en redogörelse för *läkemedelsinformation* varav framgår att den mest omfattande verksamheten utövas av läkemedelsindustrin. Koncentrationsutredningen uppskattar den svenska och utländska läkemedelsindustrins kostnader för information och reklam på den svenska marknaden år 1965 till ca 80 milj. kr. På sjukhusen finns särskilda läkemedelskommittéer. Från oktober 1968 fungerar socialstyrelsens kommitté för läkemedelsinformation. Kommittén ger som en försöksverksamhet ut en skriftserie som avser att ge en bred och objektiv läkemedelsinformation.

Förslaget i propositionen utgår från att ökade insatser behövs från samhällets sida för att främja en obunden läkemedelsinformation, en uppfattning till vilken utskottet ansluter sig. Förslaget innebär dels att informationsuppgifter som anknyter till läkemedelskontrollen inordnas i en förstärkt kontrollorganisation inom socialstyrelsen, dels att apoteksbolaget får ansvar för att ekonomiska resurser ställs till förfogande för bl. a. sådan information som inte står läkemedelskontrollen nära. Bolaget, här biträdd av en särskild nämnd, skall från fall till fall bedöma av vem och under vilka former information m. m. skall utövas.

I motionerna I: 1089 och II: 1281 samt I: 1092 och II: 1279 förordas att informationsuppgifterna koncentreras till socialstyrelsen. Förslaget framställs mot bakgrund av farhågor att socialstyrelsens erfarenheter inte tas till vara på bästa sätt och att apoteksbolaget inte skulle kunna rätt åta sig en så krävande uppgift som informationen.

Ingen erinran har gjorts mot Kungl. Maj:ts förslag i vad det avser en utbyggnad av den till kontrollorganisationen och socialstyrelsen knutna informationen. Enligt utskottets mening kan inte heller bolagets ansvar för finansiering och valet av organ för en information besanna de i motionerna anförda farhågorna. Något motsatsförhållande kan inte väntas föreligga.

Som en direkt följd av utskottets ställningstagande i det föregående avstyrks också bifall till yrkandet i motionerna I: 1089 och II: 1281 om att avtalet mellan staten och apoteksbolaget får en sådan formulering att det klart framgår att apoteksbolaget endast skall syssla med detaljdistribution av läkemedel.

Förslaget i propositionen innefattar vidare vissa *riktlinjer för läkemedelsdistributionen* i övrigt.

Det apoteksbolag som skisseras i propositionen skall bildas genom aktieteckning från statens sida med 30 milj. kr. och från en av apotekarsocieteten bildad stiftelse med 15 milj. kr. Statens aktieteckning avses finansierad genom en befintlig läkemedelsfond, den s. k. regleringsfonden. Apoteksbolaget blir ett mångfilialföretag omfattande omkring 600 apotek och ett stort antal andra distributionsställen för läkemedel. Bolaget beräknas komma att sysselsätta ca 11 000 anställda och få en omsättning under första året på ca 1 400 milj. kr.

För att motverka riskerna för byråkratisering och för att skapa goda förutsättningar för samarbete med sjukvårdens organ föreslås att en regional organisation kommer till stånd på så sätt att bolaget upprättar regionkontor i var och en av de sju sjukvårdsregionerna. Mot den föreslagna utformningen av apoteksbolagets organisation och finansieringen av statens aktieteckning har inte rests några invändningar. Utskottet tillstyrker därför Kungl. Maj:ts förslag.

Med anledning av det i motionerna I: 1091 och II: 1278 framförda förslaget om att de sju läkemedelsförsörjningsregionerna indelas i serviceområden vill utskottet för sin del understryka vad departementschefen anfört om betydelsen av att alla möjligheter prövas att inom regionerna på bästa sätt samordna apotekens verksamhet sinsemellan och att det därvid eftersträvas effektiva förbindelselinjer mellan apoteken, apoteksbolagets regionala och centrala ledningsorgan samt de olika sjukvårdshuvudmännen.

I de sistnämnda motionerna förordas också att det bör finnas garantier för en fortsatt god läkemedelsförsörjning inom glesbygdsområdena och att det är angeläget med en skyndsam utbyggnad av expeditiosapotek på sjukhusen.

Departementschefen har i propositionen framhållit att apoteksbolagets främsta syfte skall vara att upprätthålla en god läkemedelsförsörjning. Enligt departementschefens uttalande skall bolaget tillse att servicen till allmänheten och sjukvårdens organ är fullgod. Vidare skall bolaget i erforderlig utsträckning hålla kontakt med kommunala organ samt lokala och

centrala myndigheter på sjukvårdens område. I propositionen betonas också kravet på att glesbygdens speciella förhållanden beaktas. Utskottet tar dessa uttalanden till intäkt för att allmänheten får tillgång till service. Utskottet har förståelse för att det även på detta område är nödvändigt med vissa strukturrationaliseringar. Ett accepterande av sådana strukturella omdaningar understryker emellertid, enligt utskottets bestämda mening, behovet av kraftfulla försök att finna andra vägar för upprätthållandet av en god service inom det viktiga läkemedelsområdet. Enligt utskottets mening bör det här anförda ges Kungl. Maj:t till känna.

I motionen II: 1276 begärs en prövning av förutsättningarna att eliminera eller minska *fraktkostnaderna* på medicin. Utskottet vill betona vikten av att alla möjligheter prövas för att inom ramen för apoteksbolagets verksamhet åstadkomma en snar lösning av dessa förhållanden, vilket bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Utskottet har ingen erinran mot vad Kungl. Maj:t i övrigt föreslagit i fråga om apoteksbolagets verksamhet.

Läkemedelskontrollen

I propositionen föreslås beträffande läkemedelskontrollens organisation att en särskild läkemedelsavdelning inrättas vid socialstyrelsen. Avdelningen organiseras på ett laboratorium — som i stort sett skall svara för de uppgifter som i dag åvilar statens farmaceutiska laboratorium och svenska farmakopékommittén — och två byråer, en allmän byrå och en registreringsbyrå. Avdelningen föreslås stå under ledning av en avdelningschef.

I motionerna I: 1089 och II: 1281 samt I: 1093 och II: 1282 föreslås att den föreslagna statens läkemedelskontroll inte inordnas såsom en särskild avdelning inom socialstyrelsen utan ges en självständig ställning med en egen chef, medan i motionerna I: 1092 och II: 1279 hemställts att den allmänna läkemedelskontrollen även i fortsättningen åvilar socialstyrelsen.

Enligt utskottets mening är det naturligt att socialstyrelsen såsom ytterst ansvarig för läkemedelskontrollens målsättning och innehåll får ett omedelbart inflytande över kontrollorganisationen. Genom en fast anknytning till socialstyrelsen kan vidare nås att organisationen av läkemedelskontrollen blir så enhetlig och sammanhållen som möjligt. Utskottet finner därför inte skäl att tillstyrka motionsförslagen om att ge läkemedelskontrollen en självständig ställning.

Kostnaderna för den nya kontrollorganisationen under tiden 1 januari 1971—30 juni 1971 beräknas till 4 100 000 kr., varav 900 000 kr. utgör kostnader för socialstyrelsens nuvarande läkemedelsbyrå. De senare kostnaderna är inräknade i det av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen (prop. 1970: 1, bil. 7, s. 52—54) föreslagna anslaget till socialstyrelsen.

Utskottet tillstyrker att anslaget till Statlig läkemedelskontroll anvisas

med 4 100 000 kr. Härvid har även det under anslaget till socialstyrelsen beräknade beloppet om 900 000 kr. räknats in.

Beträffande kostnaderna för läkemedelskontrollen föreslås i motionerna I: 1092 och II: 1279 att dessa helt täcks av de utgående registrerings- och årsavgifterna. Avgiftsfrågan berörs även i motionerna I: 1089 och II: 1281. Departementschefen har för sin del i propositionen angivit att det allmänna bör svara för en viss baskostnad, 20 %, för läkemedelskontrollen medan läkemedelsproducenterna bör svara för återstoden.

Utskottet har inte funnit skäl tala för bifall till motionsförslagen bl. a. av det skälet att läkemedelsavdelningen självfallet kommer att utöva vissa myndighetsfunktioner som inte har ett direkt samband med läkemedelskontrollen.

Departementschefens uttalande att den föreslagna läkemedelsavdelningen vid socialstyrelsen så snart det är möjligt bör *flyttas till Uppsala* tas upp i motionerna I: 1090 och II: 1277 samt I: 1094 och II: 1280. Motionärerna framhåller att tillräcklig markyta kan disponeras för tillbyggnad av de lokaler som statens farmaceutiska laboratorium f. n. disponerar vid karolinska institutet. Motionärerna pekar vidare på de omställningssvårigheter som följer av en förflyttning och som dels beror på den stora andelen kvinnlig arbetskraft, dels på arbetets speciella karaktär.

På längre sikt synes den förordade förläggningen till Uppsala vara ett bättre alternativ än en utbyggnad av farmaceutiska laboratoriets nuvarande lokaler i Stockholm. De omställningssvårigheter som åberopas i motionerna, och som alltid uppstår i anledning av nedläggningar eller förflyttningar av företag, har utskottet inte heller funnit ha sådan tyngd att motionsförslagen bör bifallas. Utskottet avstyrker därför bifall till motionerna.

Socialstyrelsen m. m.

I statsverkspropositionen (prop. 1970: 1, bil. 7, s. 48—54) har föreslagits att riksdagen till socialstyrelsen för nästa budgetår anvisar ett förslagsanslag av 35 100 000 kr.

Med hänvisning till vad utskottet ovan anfört om anslag för läkemedelskontrollen tillstyrker utskottet att anslaget anvisas med 34 200 000 kr.

I motionerna I: 652 och II: 742 föreslås att riksdagen måtte begära att en tjänst som *barnpsykolog* inrättas vid socialstyrelsen.

Utskottet, som erinrar om att Kungl. Maj:t i propositionen beräknat medel för en tjänst som biträdande psykolog avsedd för styrelsens insatser inom barnstugeområdet, avstyrker de nämnda motionerna.

I motionerna I: 701 och II: 802 föreslås statsbidrag med 45 000 kr. till *För-
eningen Adoptionscentrum*.

Socialstyrelsen, som har det yttersta ansvaret för adoptionsverksamheten liksom för rådgivning och information kring dessa frågor, kommer enligt Kungl. Maj:ts förslag att disponera ett från 866 000 till 1 296 000 kr. höjt

anslagsbelopp för informationsverksamhet på sina verksamhetsområden. Enligt utskottets mening synes det naturligt att socialstyrelsen samarbetar med föreningen när det gäller rådgivnings- och informationsverksamheten inom adoptionsområdet. Utskottet finner med hänvisning härtill inte skäl tillstyrka bifall till motionsyrkandet. Motionärernas syfte torde i huvudsak få anses tillgodosett.

Övriga frågor

Utskottet har ingen erinran mot vad departementschefen anfört och tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande droghandelns ställning att riksdagen avslår motionerna I: 1089 och II: 1281 samt I: 1093 och II: 1282, samtliga såvitt nu är i fråga,

2. beträffande priskontrollen att riksdagen avslår motionerna I: 1089 och II: 1281, I: 1092 och II: 1279 samt I: 1093 och II: 1282, samtliga såvitt nu är i fråga,

3. beträffande läkemedelsinformationen att riksdagen avslår motionerna I: 1089 och II: 1281 samt I: 1092 och II: 1279, samtliga såvitt nu är i fråga,

4. beträffande vissa fraktkostnader att riksdagen i anledning av motionen II: 1276 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

5. beträffande föremålet för apoteksbolagets verksamhet att riksdagen avslår motionerna I: 1089 och II: 1281 såvitt nu är i fråga,

6. beträffande riklinjer för läkemedelsdistributionen att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna I: 1091 och II: 1278 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

7. att riksdagen, i vad frågan ej behandlats under 1—3, 5 och 6, godkänner de allmänna riktlinjer för en omorganisation av apoteksväsendet och för dess verksamhet som angetts i statsrådsprotokollet,

8. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 1092 och II: 1279 samt I: 1093 och II: 1282, samtliga motioner såvitt angår drivandet av ACO:s och Vitrum's verksamhet som dotterbolag till apoteksbolaget, bemyndigar Kungl. Maj:t att godkänna den mellan staten och apotekarsocieteten träffade överenskom-

melsen om formerna för avlösning av nuvarande apoteks-system,

9. att riksdagen bemyndigar fullmäktige i riksgäldskontoret att såsom likvid för vissa förvärv från apotekarsocieteten till denna utge en revers på 7 500 000 kr.,

10. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att använda 30 000 000 kr. ur fonden för reglering av läkemedelsprisen m. m. för aktieteckning i apoteksbolaget,

11. beträffande läkemedelskontrollens organisation m. m. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna I: 1092 och II: 1279 samt med avslag å motionerna I: 1089 och II: 1281 samt I: 1093 och II: 1282, samtliga motioner såvitt nu är i fråga,

a. godkänner de riktlinjer för organisation m. m. av den statliga läkemedelskontrollen som framgår av statsrådsprotokollet,

b. beslutar att inom socialstyrelsen skall den 1 januari 1971 inrättas en läkemedelsavdelning med ett därtill anslutet läkemedelslaboratorium,

c. bemyndigar Kungl. Maj:t att vid socialstyrelsen inrätta tjänster på löneplan C i enlighet med vad som föreslagits i statsrådsprotokollet,

12. beträffande läkemedelskontrollens förläggning att riksdagen med avslag å motionerna I: 1090 och II: 1277 samt I: 1094 och II: 1280 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

13. att riksdagen beslutar att statens farmaceutiska laboratorium samt Svenska farmakopékommittén skall upphöra vid utgången av år 1970,

14. att riksdagen för budgetåret 1970/71 på driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisar

a. till *Statens farmaceutiska laboratorium* ett förslagsanslag av 2 015 000 kr.,

b. till *Svenska farmakopékommittén m. m.* ett förslagsanslag av 225 000 kr.,

15. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 1089 och II: 1281 samt I: 1092 och II: 1279, nämnda motioner såvitt nu är i fråga, för budgetåret 1970/71 på driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisar

a. till *Statlig läkemedelskontroll* ett förslagsanslag av 4 100 000 kr.,

b. till *Socialstyrelsen* ett förslagsanslag av 34 200 000 kr.,

16. beträffande tjänst som barnpsykolog att riksdagen avslår motionerna I: 652 och II: 742,

17. beträffande anslag till Föreningen Adoptionscentrum att riksdagen avslår motionerna I: 701 och II: 802.

Stockholm den 28 april 1970

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Vid ärendets slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Bohman (m), Birger Andersson (s), Rikard Svensson (s), fru Wallentheim (s), herrar Mårtensson (s), Bengt Gustavsson (s), Nyman (fp), Wååg (s), Kaijser (m), Björk (s), Högström (s), Wirtén (fp), Nils-Eric Gustafsson (cp), Wikström (fp) och Johan Olsson (cp) samt

från andra kammaren: herrar Mellqvist (s), Nordstrandh (m), Bergman (s), Lindholm (s), Mattsson (cp), Enskog (fp), fröken Ljungberg (m), herrar Fagerlund (s), Antonsson (cp), fru Holmberg (s), herrar Blomkvist (s), Andersson i Knäred (cp), Mundebo (fp), fru Gradin (s) och herr Lindberg (s).

Reservationer

1. beträffande *droghandelns ställning* av herrar Bohman (m), Kaijser (m), Nordstrandh (m) och fröken Ljungberg (m) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 7 som börjar med »Enligt utskottets» och slutar med »av ägandeförhållanden» bort ha följande lydelse:

»Enligt utskottets mening bör en sortimentsorienterad distribution av nu använd modell tillämpas. Vitrum's droghandel bör därvid, i motsats till vad som föreslås i propositionen, frigöras från apoteksbolaget och arbeta som en fristående droghandel som konkurrerar med övriga grossister på lika villkor.»

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

»1. beträffande droghandelns ställning att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 1089 och II: 1281 samt I: 1093 och II: 1282, samtliga såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

2. beträffande *priskontrollen*

a. av herrar Nyman (fp), Wirtén (fp), Nils-Eric Gustafsson (cp), Wik-

ström (fp), Johan Olsson (cp), Mattsson (cp), Enskog (fp), Antonsson (cp), Andersson i Knäred (cp) och Mundebo (fp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 8 som börjar med »Även om» och slutar med »huvudsak tillgodosett» bort ha följande lydelse:

»Utskottet finner det rimligt, att socialstyrelsens läkemedelsnämnd kan fastställa ett skäligt pris om apoteksbolaget och vederbörande producent inte kunnat enas. Enligt utskottets mening bör emellertid även finnas en skyldighet för läkemedelsnämnden att efter anmälan från tredje part pröva skäligheten i ett pris som apoteksbolaget och producenten är ense om. Vidare bör läkemedelsnämnden ha rätt att på eget initiativ och utan anmälan från något håll sakpröva även ett överenskommet läkemedelspris i samband med registreringsprövningen. Vad utskottet här anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.»

dels utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

»2. beträffande priskontrollen att riksdagen med avslag å motionerna I: 1089 och II: 1281 samt I: 1092 och II: 1279 samt med bifall till motionerna I: 1093 och II: 1282, samtliga såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

b. av herrar Bohman (m), Kaijser (m), Nordstrandh (m) och fröken Ljungberg (m) som anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar med »Enighet råder» och slutar med »huvudsak tillgodosett» bort ha följande lydelse:

»Enighet råder om det fortsatta behovet av en prövning av läkemedelspriserna. Enligt utskottets mening bör den kontrollen ske i administrativ ordning inom socialstyrelsen. Det har visserligen anförts att apoteksbolaget såsom ende köpare av läkemedel skulle vara särskilt lämpat att driva en aktiv kommersiell prispressning. I praktiken kan detta komma att betyda att apoteksbolaget under sken av kommersiella förhandlingar i realiteten utvecklar ett system för prisgranskning som bör ske hos en objektiv administrativ myndighet. Denna prisgranskning ligger nu hos socialstyrelsen där den — eventuellt på lämpligt sätt förstärkt — bör ligga även i fortsättningen.»

dels utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

»2. beträffande priskontrollen att riksdagen med bifall till motionerna I: 1089 och II: 1281 samt I: 1092 och II: 1279 samt med avslag å motionerna I: 1093 och II: 1282, samtliga såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

3. beträffande *läkemedelsinformationen* av herrar Bohman (m), Kaijser (m), Nordstrandh (m) och fröken Ljungberg (m) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 9 som börjar med »Ingen erinran» och slutar med »väntas föreligga» bort ha följande lydelse:

»Enligt utskottets mening är det riktigt att samhället självt bedriver information på läkemedelsområdet. Förslaget i propositionen att apoteksbolaget skulle få ett ansvar för att ekonomiska resurser ställs till förfogande för information och andra arbetsuppgifter innebär emellertid — utöver en splittring av resurserna — att de medicinska och farmakologiska erfarenheter som finns samlade inom socialstyrelsen inte tas till vara på bästa sätt. Informationsverksamheten bör därför koncentreras till socialstyrelsen.»

dels utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

»3. beträffande läkemedelsinformationen att riksdagen med bifall till motionerna I: 1089 och II: 1281 samt I: 1092 och II: 1279, samtliga såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

4. beträffande *föremålet för apoteksbolagets verksamhet* av herrar Bohman (m), Kaijser (m), Nordstrandh (m) och fröken Ljungberg (m) som — vid bifall till såväl reservationen 1 som reservationerna 2 b och 3 — anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 9 som börjar med »Som en» och slutar med »av läkemedel» bort ha följande lydelse:

»Läkemedelsförsörjningen är ett område som omfattar många olika led, där varje led har sina särskilda uppgifter och sina speciella problem. Apoteksbolagets verksamhet omfattar i princip endast ett delområde, läkemedlens distribution. Det är inom detta område som bolaget har erfarenheter och det är till detsamma som det bör begränsa sin verksamhet. Detta bör framgå av det avtal som skall träffas mellan staten och apoteksbolaget. Vad utskottet anför bör ges Kungl. Maj:t till känna.»

dels utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

»5. beträffande föremålet för apoteksbolagets verksamhet att riksdagen med bifall till motionerna I: 1089 och II: 1281 såvitt nu är i fråga som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,»

5. beträffande *riktlinjerna i övrigt* av herr Kaijser (m).

6. beträffande *läkemedelskontrollens organisation m.m.* av herrar Bohman (m), Kaijser (m), Nordstrandh (m) och fröken Ljungberg (m) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 10 som börjar med »Enligt utskottets» och slutar med »självständig ställning» bort ha följande lydelse:

»Socialstyrelsen har i september 1969 föreslagit en avsevärd förstärkning av läkemedelskontrollen. Alla kontrollfunktioner avsågs i detta förslag bli

sammanförda i ett särskilt organ kallat Statens läkemedelskontroll under enhetlig ledning av en s. k. total chef. Enligt utskottets mening bör socialstyrelsen som i sista hand ansvarig för läkemedelskontrollens mål och innehåll vara ett policyskapande och kontrollerande organ medan de praktiskt arbetande kontrolllaboratorierna jämte registreringskontoret är verkställande organ. Såväl apoteksbolaget och läkemedelsindustrin som kontrolllaboratorierna bör arbeta efter anvisningar från socialstyrelsen, och socialstyrelsen bör övervaka att dessa anvisningar följs. Enligt utskottets mening ger socialstyrelsens eget förslag bättre möjligheter för en effektiv kontroll. Kontrollorganisationen bör därför byggas upp under en självständig chef enligt den modell som socialstyrelsen föreslagit i utredningen Läkemedelskontrollens organisation. Tjänster bör inrättas enligt socialstyrelsens förslag.»

dels utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

»11. beträffande läkemedelskontrollens organisation m. m. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, med avslag å motionerna I: 1092 och II: 1279 samt med bifall till motionerna I: 1089 och II: 1281 samt I: 1093 och II: 1282, samtliga motioner såvitt nu är i fråga,

a. godkänner de riktlinjer för organisation m. m. av den statliga läkemedelskontrollen som framgår av vad utskottet yttrat,

b. bemyndigar Kungl. Maj:t att vid statens läkemedelskontroll inrätta tjänster på löneplan C enligt vad utskottet yttrat,»

7. beträffande *läkemedelskontrollens förläggning* av herr Kaijser (m) och fru Gradin (s).

8. beträffande *anslag till Föreningen Adoptionscentrum* av herr Wikström (fp).